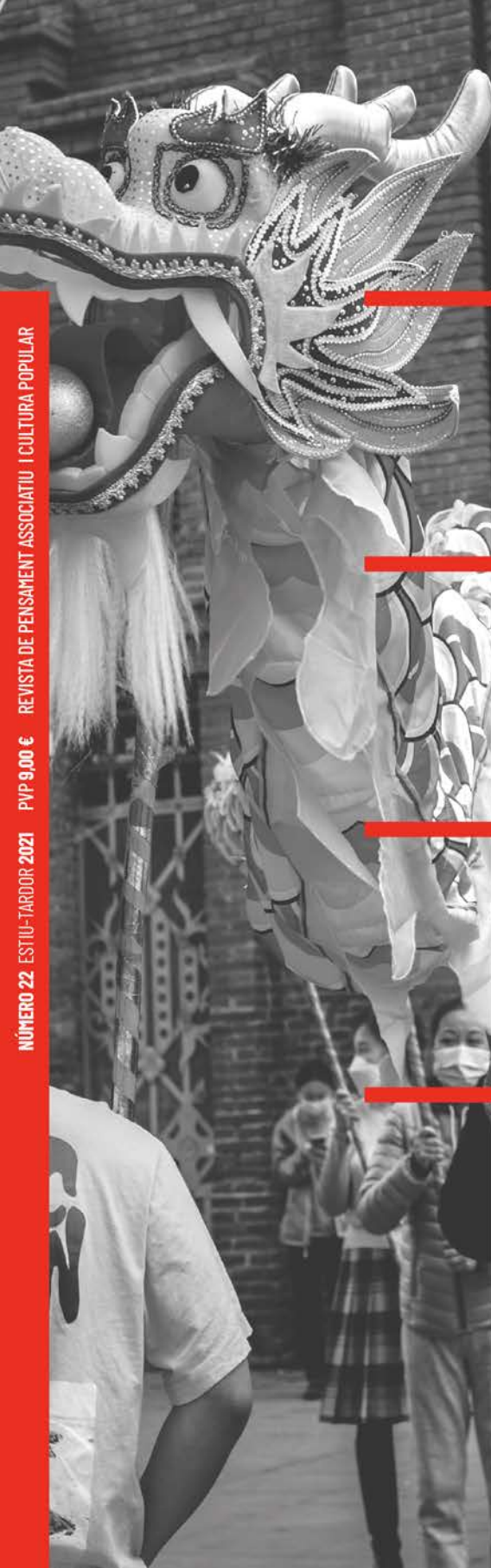

NÚMERO 22 ESTIU-TARDOR 2021 PVP 9,00 € REVISTA DE PENSAMENT ASSOCIATIU I CULTURA POPULAR

CA NE MÀ #22 S

DOSSIER CENTRAL
**MIGRACIONS,
DIVERSITAT I CULTURA
POPULAR CATALANA**

#22

MIGRACIONS, DIVERSITAT I CULTURA POPULAR CATALANA

ens
de l'associacionisme
cultural català

Associacionisme
Cultural **Català**

NÚMERO 22 | ESTIU-TARDOR 2021

Premi BEST 2018 a la societat a una iniciativa de comunicació, concedit per l'Agrupació del Bestiari Festiu i Popular de Catalunya

L'Ens de l'Associacionisme Cultural Català és una iniciativa de la Federació de Grups Amateurs de Teatre de Catalunya, el Moviment Coral Català, la Federació de Cors de Clavé, la Federació Catalana de Societats Musicals, la Confederació Sardanista de Catalunya, l'Agrupació de Colles de Geganters de Catalunya, la Federació de Diables i Dimonis de Catalunya, la Federació Coordinadora de Trabucaires de Catalunya, l'Agrupació del Bestiari Festiu i Popular de Catalunya, la Coordinadora de Pastorets de Catalunya, l'Associació per a la Difusió del Folklore, l'Agrupament d'Esbarts Dansaires, el Gran Orient de Catalunya, l'Associació d'Establiments Emblemàtics, la Fundació Paco Candel, la Coordinadora de Centres d'Estudis de Parla Catalana, la Federació Catalana de Pessebristes, la Federació d'Entitats de Cultura Popular i Tradicional de Barcelona Vella i La Casa dels Entremesos, la Federació Catalana d'Associacions i Clubs UNESCO, la Federació Catalana dels Tres Tombs, la Federació Catalana de Catifaires, l'Associació Catalana de Puntaires, la Coordinadora d'Entitats del Poble Sec, la Federació Catalana del Joc Tradicional, la Coordinadora de Balls de Diables Tradicionals de Catalunya, la Federació de Pessebres Vivents de Catalunya, l'Agrupació de Penyes i Comissions Taurines de les Terres de l'Ebre i la Federació d'Escudelles, Ranxos i Sopes Històriques de Catalunya. Entitats adherides: Casals Joves de Catalunya, XarxAteneu i Federació de Cors de Clavé Catalunya Nord.

Entitat acreditada per la UNESCO per la Convenció per a la Salvaguarda del Patrimoni Cultural Immaterial

Direcció Antoni Serés

Coordinadors de l'edició Elena Calzada i Guillem Carreras

Consell de redacció Gemma Aguilera, Pere Baltà, Elena Calzada, Guillem Carreras, Oriol Cendra, Enric Cirici, Éric Jover, Joan Maluquer, Rosa Maria Provencio, Josep Santesmases i Antoni Serés

Consell Assessor Xesc Alemany, Ramon Arnabat, Elvira Asensi, Víctor Baroja, Lluís Bellas, David Cao, Anna Costal, Carme Oriol, Maria Antònia Pujol i Montserrat Garrich

Edita Ens de l'Associacionisme Cultural Català

Carrer València 558, 6è 1a, 08026 Barcelona, el Barcelonès.

Tel. (34) 93 269 10 42, www.ens.cat, canemas@ens.cat

Disseny gràfic Victor Riba

Correcció lingüística Albert Lavila

Portada Trobada BCN Ciutat Diversa 2021 | Elena Calzada

PVP 9,00 €

Subscripció 15,00 € (2 números)

Impressió Impremta Pagès

ISSN 2014-5519

Dipòsit legal B-4484-2012

Els judicis i opinions expressats en els articles publicats a la revista són exclusivament responsabilitat de l'autor. L'opinió de Canemàs: revista de pensament associatiu i cultura popular només s'expressa a l'editorial.

© Ens de l'Associacionisme Cultural Català

Amb el suport de:

Generalitat de Catalunya
Departament
de Cultura

Diputació
de Barcelona | #DibaOberta

Ajuntament
de Barcelona

SUMARI

04 EDITORIAL

ARTICLES

06 L'associacionisme cultural i els números

Josep Santesmases i Ollé

20 La cultura popular és prou accessible digitalment?

F. Xavier Dengra i Grau

34 Els trabucaires i la pólvora: el seu ús en festes i homenatges

Josep Maeso Riera

44 Joan Tomàs: un mestre de la música popular catalana

Liliana Tomàs i Roch

56 Commemoració del centenari del naixement de Manuel Cubeles i Solé (1920-2017)

Pilar López Arcos

68 Fa quaranta anys del I Congrés de Cultura Tradicional i Popular

Pere Baltà

80 DOSSIER CENTRAL

Migracions, diversitat i cultura popular catalana

82 Pòrtic

Oriol Cendra Planas

86 Migracions, participació cultural i desigualtats: el camí cap a l'equitat?

Nicolás Barbieri Muttis

98 Cap a una ciutadania cultural? Cultures pròpies, apropiacions i reapropriacions a la Catalunya contemporània

Marta Rovira-Martínez

106 Aportacions a la convivència intercultural, des de la cultura i l'associacionisme de les veïnes i veïns arribats d'arreu del món

Paquita Sanvicén-Torné

114 Drets col·lectius i reconeixement dels pobles minoritzats a Catalunya. Un debat pendent

Mariona Lladonosa i Özgür Güneş Öztürk

122 Hi ha cultures (im)populars?

Jordi Moreras

CRONIQES

128 2n Congrés de la Jota als territoris de parla catalana

Elena Espuny

140 El futur dels grups amateurs de teatre

Guillem Carreras

ENTREVISTA

156 Carol Duran: «Hi ha certa desconexió entre les noves generacions d'adolescents i la cultura del país»

Joan-Ramon Gordo i Joan Maluquer

162 RESSENYES

174 El Corpus de València en el *Tirant lo Blanc*

176 ARA FA DEU ANYS

180 LA PREGUNTA

182 LA INSTANTANIA

184 ARTICLISTES

COM REFLEXIONA LA CULTURA POPULAR?

En el darrer editorial fèiem balanç del recorregut de *Canemàs* durant els deu primers anys de trajectòria, que estem celebrant enguany. Estem molt orgullosos d'haver consolidat una revista de reflexió adreçada al conjunt de l'associacionisme cultural. Un aniversari que hauria estat impensable sense la determinació d'Antoni Carné, president-fundador de l'ENS, i Joan-Ramon Gordo, director de publicacions de la confederació fins al 2019. Ells van plantar les llavors dels fruits que durant tot aquest temps hem anat recollint. Ara, amb la creació del Consell Assessor del *Canemàs*, format per professors universitaris experts en patrimoni cultural immaterial, volem donar un nou impuls a la revista.

Més enllà de la preparació habitual del *Canemàs*, els darrers mesos hem treballat en dos projectes que considerem estratègics. D'una banda, s'ha concedit la V Beca d'Estudi de l'Associacionisme Cultural Català al politòleg David Nàcher, que analitzarà les causes que dificulten el relleu generacional en les entitats i el sorgiment de nous models i formes associatius. Les conclusions d'aquesta recerca es publicaran en el *Canemàs* 25 (juny del 2023).

En paral·lel, l'ENS ha ideat i produït la jornada de reflexió «Miralls», que va celebrar-se el 16 d'octubre en el marc de la Fira Mediterrània de Manresa, amb la participació de Joan Subirats, Gemma Carbó, Àngels Travé i Víctor Garcia, i

conduïda per Amadeu Carbó. Sempre hem defensat que és important que el conjunt de col·lectius de cultura popular s'imbriquin en projectes compartits i així estableixin relacions més sòlides. Una voluntat d'aproximament que hem de fer entre nosaltres, els activistes forjats en l'associacionisme de base, però també amb altres àmbits i agents culturals: la museologia, l'art contemporani, els centres educatius, el voluntariat social... Amb «Miralls» hem volgut reivindicar que, si la cultura ha de ser el centre de les polítiques públiques, i néstem convençuts, els col·lectius de cultura popular tenim l'obligació de trencar les fronteres que habitualment delimiten el nostre àmbit d'acció.

ELS ARTICLES DEL CANEMÀS 22

El I Congrés de Cultura Popular i Tradicional (1981) va ser un esdeveniment de primer ordre. El conseller de Cultura Max Cahner va nomenar Pere Baltà com a director del Servei de Dinamització Cultural, organisme que va tenir un paper cabdal en la consolidació de la cultura popular i el sorgiment de federacions d'àmbit nacional. Amb motiu del 40è aniversari del Congrés, Baltà recorda com va viure aquells anys d'efervescència cultural.

El mestre Joan Tomàs i Parés va ser el gran missioner de l'Obra del Cançoner Popular de Catalunya. Amb motiu del

125è aniversari del seu naixement, aquest 2021 n'hem celebrat l'any commemoratiu. Liliانا Tomàs, comissària de la commemoració, ens explica les principals facetes que va desenvolupar el seu avi: director de corals, pedagog, investigador, activista cultural i un llarg etcètera.

Enguany també hem recordat la figura de Manuel Cubeles (1920-2017), nom de referència per entendre la dansa catalana contemporània. Pilar López repassa la influència que va exercir en molts esbarts, i també el paper capdavanter que va desenvolupar com a divulgador de la cultura popular catalana en l'espai mediàtic.

Segur que Cubeles es mostraria molt satisfet amb l'organització de jornades de reflexió sobre dansa. Elena Espuny ens ofereix una síntesi de les reflexions que es van compartir en el 2n Congrés de la Jota als territoris de parla catalana, que es va celebrar a Falset entre el 21 i 23 de maig.

El doctor Josep Maeso, president de la Colla dels Federins de Terrassa i de la Creu Alta, ens endinsa en els orígens històrics dels trabucaires, les primeres referències documentades a Catalunya i els requisits administratius que s'han de complir actualment per poder organitzar una galejada. Una introducció d'allò més completa al món trabucaire.

Xavier Dengra, activista lingüístic, apunta les pautes de funcionament de la Viquipèdia, exposa les possibilitats i dificultats que presenta per als col·lectius de cultura popular a l'hora de publicar-hi entrades, i el recurs que ofereix el portal per salvaguardar la memòria arxivística de les entitats.

Dirigit per Oriol Cendra, el dossier central tracta sobre «Migracions, diversitat i cultura popular catalana». Nicolás Barbieri, Marta Rovira-Martínez, Paquita Sanvicén-Torné, Jordi Moreras, Mariona Lladonosa i Özgür Güneş Öztürk firmen els cinc articles que, des de diferents perspectives, volen respondre les mateixes preguntes: quina importància té l'associacionisme de base per als nous i com es poden aprofitar les entitats com a eina de cohesió social.

Des de fa un any, Carol Duran és la directora del Centre Artesà Tradicionari, responsabilitat que exerceix en un moment de reflexió global en l'àmbit de la música d'arrel. Joan-Ramon Gordo i Joan Maluquer l'han entrevistada per conèixer amb quin esperit i filosofia de fons ha assumit el càrrec.

Seguint la línia iniciada darrerament, aquest número també es fa ressò dels congressos organitzats en l'àmbit de la cultura popular. En concret, podeu llegir les reflexions de l'esmentat Congrés de la Jota als territoris de parla catalana, i del II Congrés de Grups Amateurs de Teatre de Catalunya.

Com és habitual, les darreres pàgines del *Canemàs* 22 estan dedicades a les ressenyes sobre publicacions de cultura popular i a les seccions. En aquest número reproduïm la descripció que Joanot Martorell fa de la festa del Corpus a València en el *Tirant lo Blanc*, preguntem a les federacions com han plantejat la represa de l'activitat, refresquem els continguts del *Canemàs* 2 i fem un viatge nostàlgic a la Fira del Gall de Vilafranca del Penedès.

Salut i cultura!